

Meddelelser fra Aalborg Bispearkiv.

Det er nu en Række Aar siden, at Biskop Kierkegaard i Ny kirkehist. Saml. II, 328 ff. meddelte nogle »Smaating fra Vendelbo Stiftskiste«. I den seneste Tid har Adjunkt D. H. Wulff i Aalborg gennemgaaet samme Arkiv og derfra tilstillet os Afskrifter af en Del Breve, som kunne antages at være af kirkehistorisk Interesse. Af disse meddele vi denne Gang følgende.

1.

1540, 26. Avgust. Kongeligt Memoriale, givet Hr. Peder Thomesen, første evangeliske Superintendent i Vendelbo Stift, om adskilligt den gejstlige Orden angaaende.

Hues som hogborne Første och stormegtigste Herre, Her Christian mett Guds Naade Danmarcks, Norgis etc. Konning, vor nadigste Her, nu mett hans ko. Mat^s. Rodh, som her nu tilstede er, haffuer berodslagit och giffuit for svar paa the Erende, som Her Peder Thomssen vdj Wendelbo Stygt hans ko. Matt. nu schriffiligen offuerantworit haffuer.

Først som Superintendent er begerendes, att Presterne ther vdj Wendelbo Stygt mwe giffue Gesterie lige wedh then Mode, som the giffue vdj Wiborg Stygt, thet well ko. Matt. lade bestelle enthen schriffiligen eller mundeiligen mett hans Naades Befallingsmandt Axell Jwll, saa thet skall gaa tilbørlig tiill.

Fick samme Superintendent Schriffuelse mett seg tiill Niels Lange, Forstander vdj Duholm Closter, att hand schall vpbygge oc ferdig giøre thet Huss i Hospitalett i Nykiøping och holle Hospitalett vedt Magt, epther som handt mett Henrich Randzow och Superintendent tiilforne ther om forligt er.

Tesligeste kom mett hannem Scriffuelse tiill Borge-mester och Raadt vdj Nykiøping i Morss, att the schulle legge thet Giillegots tiill Hospitallett, epther som the mett for^{ne} Henrick Rantzow och Superintendent och tiilforne ere bleffne forligte om.

Fick Eyller Lycke och Scriffuelse, att hand schall paa syn Swogers Vegne tiltencke, ingen Capellaner att holle tiill the trinde Sogne, vden the ere tiilforne aff Superintendenten examinerett och offuerhørt, saa frempt att ko. Matt. ther egemen icke schall fororsages tiill att sette de Capellane, som bequemme ere oc viide att predicke Guds Ordth rent och klartt.

Fick samme Superintendent Schriffuelse mett sig tiill Axell Jull indeholdendes, att hand haffuer berett for Ko. Mat., huorledes att ther wdi Wendelbo Stygt schall løbe mange forlobene Muncke eller och andre falske Predicker, som predicke och hiemeligen forføre och forwende then fattige simpell Almwge. Thij haffuer ko. Matt. aluorligen befallit Axell Jull att haffue flitig och grandgiffuelig Till-siwn mett, att saadane falske och vgudelige Mend [icke] stedes att haffue theris Werelse eller Omgengelse ther vdj Stigtet, men att hand forwiser och iager thennem ther heden.

Schall och Axell Juell paa ko. Matt.^s Vegne enthen vpbygge eller ferdig giøre Superintendenten then Gord i Høringe, eller och ellers paa ett andett Sted wduise hannem en Gord, som hand eller hanns Eptherkommer Superintendenten alle Tid kunde boc och haffue theris Werelse vdj.

Axell Jwell schall och bliffue till ens mett Superintendenten ther vdj Stygttett och foruise hannom syn Rentte och Vpbørssell, saa hand for then bethimeligen och till gode Redhe.

Met the Sogne, som endnu ere under Closter eller forlente tiill Riddersmends mendt, vill ko. Matt. lade vpstaa mett, tiill hans Naade kommer sielff ind vdj Nør Jutland och thaa kand forfare, huilke Personer ther ere forlente ther mett, och besee theris Breffue och ther epther Leigligheden wider handle och beslutte om samme Sag.

Om Skolemestere och Hører theris Vnderholling. Axell Jwll schall mett Superintendenten drage tiill alle Kiøpsteder ther vdj Stygttet och forfare, huor ther findes saa møgett Giillegots, Altergots eller anden Rentte ther wdj Byen, som ingen Arffuinge er tiill, som ere saa formoendes, att the ther aff kunde fundere och styffte Skolerne och Skolemester och Hørernes Vphold. Thaa skulle the tage Borge-mester och Raad i huer Kiøpstedt til thennom och vordere samme Gots oc siden sielge thett Borgerne arfflig, dog att thet settes thennem paa en aarlig Rentte och Jordskyld aarligen tiill euig Tiid ther aff ath giffue, huilcken [o: oc aff] samme Rentte forordinere och skicke Skolemesterne och Hørerne i huer Kiøbsted en tilbørlig Vnderholling, som the och theres Eptherkomer Skolemester och Hører kunde haffue theres Vpholdinge vdaff tiil ewig Tiidth, och thet bebreffue och forsegle thennem emellem. Och hues Rentte ther siden offuer er, thet schall forwendes och leggis tiil Hospitalerne tiill the fattige theres Vpholdinge. Giffuit paa Kiøpenhaffn Slott Torsdagen nest epther sancti Bartolomei Dag Aar mdxl. Wnder ko. Matt.^a Signett.

2.

1546, 12. Februer. Præstegaarden i Nykjøbing paa Mors tillægges Kantor i Viborg M. Niels Friis.

Christian met Guds Naade Danmarks, Norges, Wendes oc Gottes Koning etc. Vor Gunst thiiilforne. Viider,

att wij nu haffuer forlent oss elsk^e Mester Niels Friis Cantor vdj Weborig then Gaardt, ligendes ther vdj ethers Bye westen op thiil then Heligandskiercke oc kallis Prestgaarden, som Presten Henrick koffte. Thii bede wij ether oc aluerligen wille, attj nu strax for wden alle Forhinderyg antuorder for^{ne} Mester Niels Friis for^{ne} Gaardt. Her wider altings^e att rette ether epther oc lader thett ingenlunde. Befalendes ether Gudt. Schreffuit wdj wor Kiøbstedt Weborig Fredagen nest epther Sanctæ Scholasticæ virginis Dag Aar mdxlvj.

Wnder wort Signett.

Udskrift: Oss elsk^e Borrig(er)mester, Raadmendt oc mieninge Borriger wdj wor Kiøbstedt Nybiøbing.

3.

1550. Bestemmelse om, at Græsset paa Kirkegaardene tilkom Præsterne.

Oluff Chrysostomus, Superintendent offuer Windelbo stickt, gjør witteligt for alle medt thette mytt obne breff, adt aff then befaling, iegh haffuer aff Gudt och aff wor naadige Herr kon: Ma:, haffuer ieg tilsagt oc obenbarlig kundgiordt wdj alle Kiercker, som iegh haffuer besøckt paa mytt embeds vegne, adt alle Kierckegaardtz Affgrødhe hør Presten till aff retthe, som thennem giiffuedt er effther theriss Presentatz oc Collatz Breffues Lydelse, aff hwilcke Kiercker oc Prestegaardhe the aarligen giffue kon: Ma. Gestery wdaff. Saa bestaar iegh ederlig mod Her Pedher wdy Owby adt maa nyde oc bruge gress oc augrøde paa Owby oc Bierstedt Kierckegaardhe, oc will wære hans Fulhiemell for hwermantz tilltall, till saa lengy kon: Ma: bliffuer anderledis till sindtz ther om. Screffuit oc giiffuit i Aalborig Louerdagen nesth for sancti ¹⁾ dagh aar Mdl. Vnder myt Signet.

¹⁾ Et Hjørne af Papiret er afrevet.

4.

1550. Dom i en Ægteskabssag, afsagt af Ægteskabsretten i Aalborg.

Vy epther^{ne} Oluff Munck, Høuitzmandt paa Aalborg-hus, Oluff Chrysostomus, Superatendent wdj Wendelbo Stiigt, Morten Heggelundt, Sognneprest tiill sancti Boels Sogenn i Aalborg, Peder Jenssen, Forstander wdj Helliggesthus ibid., Niels Jesperssen, Sognneprest tiill wor Frue Sogenn ibid., Chrestiernn Perssen, Michell Hanssen, Borge-mestere i Aalborg, Niels Jensen, Hans Husum, Per Bieske, Chrestiernn Michelssen, Chrestiernn Schriffuer oc Maltj Perssen, Raaedmendt ther samesteds, giøre witterligt, att Aar epther Gudts Byrd mdl. Onsdag i Faste paa Aalborg Raadhuss wor wy forsamblett att høre wdj Rette Eckteskaffs Sager. Tha wor skiickett for oss thenne Breffuisserske Anne Nielsdr. paa thenn enn oc Niels Massen i Jesmarck paa thenn andenn Side, oc berette for^{ne} Anne Nielsdr., att nogenn Aar forledenn sidenn, ther for^{ne} Niels Massen oc hun thientte i Gaarde tilsamen, lagde handt seg epther hende oc begierede, att hun wille giøre hans Willie, oc hun thiitt oc offte sagde hannem ney, tiill saa lenge hand loffuett hende Eckteskaff oc loffuett att wille forssee hende, som enn Danemandt burde att forssee sinn Ecktehøstrue, saa fuldkom hand sinn Villie mett hende, oc the afflede ett Barnn tilsamen. Sameledes sidenn ther hun laae wden Kiercke epther same hendes Barnnefødsell, kom handt tiill hende att bede hinde were weedt ett friitt Moedt, hand wille staae mett hinde oc forssee hinde, som en Danemandt burde att forssørge sinn Ecktehøstrue, som handt hende tilffornn loffuett haffde. Oc i Rette lagde ett Witne wdtgiffuett paa Aalborg Raaedhus, lyudendes, att Pallj Glarmester y Hoenn¹⁾ haffde ther for Borgemestere oc Raaedt wundett weed sinn Eedt oc wpragte Fingere, att hand oc hans Høstrue ner-

¹⁾ o: Hune Sogn.

uerindes hoes ware wdj theres Stue, hørde oc saae, att for^{ne} Niels Matzssen kom ind tiill for^{ne} Anne Nielsdr., ther hun laae wden Kiercke ephther same Barnn wdj for^{ne} Pallj Glarmesters Hus, oc bad hinde were weed ett friitt Moed, ald thenn Deell handt haffde loffuett, thet wille hand holde hende och staae hende for i alle Maade, som en Dannemandt burde att giøre weed sinn Egthehøffrue etc., som samme Winde ydermere indholder. Tisligeste stoed for^{ne} Pallj Glarmesters Høstrue her for oss oc mett wp-ragte Fingre weed hindes Eedt bestod, att for^{ne} Niels Massens Ordtt liige saa war tiill hende [som Pallj] Glarmester wundett haffuer. Framdeles beuiste for^{ne} Anne Nielsdr. mett ett Sognewitne aff Hunn Sognesteffne, lyudendes, huorledes Pallj Glarmester oc Anne Andersdr. ther haffde wundett, att the neruerindes hoes war wdj Pallj Glarmesters Stue oc hørde, att Niels Massen gaff for^{ne} Anne Nielsdr. ald thenn Troff, ther Gud hannem giffuett haffde, oc ragte hand hende sinn Hand oc mett Handt oc Mund loffuett at forsørge hende, som en Dane-mandt burde att forsee sinn Høstru, mett flere Ordtt, som same Sognewitne bemeller oc indholder. Oc for^{ne} Niels Massen ther offuer haffuer forlatt hende oc tagett seg enn andenn oc giort Brøllup mett emod hans Sogneprestes Forbudtt, oc ther for er bandseett aff same hans Sogne-prest. Ther tiill suarett for^{ne} Niels Massen oc sagde, att handt aldrig loffuett for^{ne} Anne Nielsdr. Egtheskaff i nogen Maade, oc i Rette lagde ett Tingswitne lyudendes, at v Mendt wundett haffde, att the [haffde hørt Pallj] Glarmester sige, att hand wiiste inthet aff same Eckteskaffs Handell emellom for^{ne} Niels Massen oc Anne. Ther tiill suarett for^{ne} Pallj Glarmesters Høstrue oc sagde, at the Ordtt, handt haffde wundett tiill Sognesteffne oc paa Aalborg Raaedhuss, wille handt well bestaae, men for Fejgde oc Had skild wille handt icke sige thennum, huad hand wiste i thenn Sagh etc. Tha ephther Tiilltalle, Giensuar, Breffue oc Beuissning, som for oss i Rette war, haffue

wy ther paa saa sagdt, att wy icke kunde forffare andett i thenn Sag, enn for^{ne} Anne Nielsdr. er for^{ne} Niels Massens rette Egthehøstrue for Gudt oc Werdenn, oc hanum att bør att forsørge hende for sinn Egthehøffrue, som hand loffuet haffuer; oc thet hand saa emod kon. Matt.s Ordinantz oc sinn Sogneprestes Forbudt haffuer troffloffuett oc druckett Brøllup mett enn anden, haffuer hand leffuet met hende i Hoer oc bør ther for att straffues som thenn, ther kon. Matt.s [Ordinantz offwertraadt haffuer oc therfor] well bør att straffues. [Oc] ther som for^{ne} [Anne Nielsdr.] icke will tage hannum tiill Naade for then Forseels, hand seg haffuer forseett emod Gudt oc hinder, maa hun were hannem quitt; hues hun icke will were hannem quitt, bør hannum att forsørge hinde, som for^{uit} staaer. Tiill ydermere Windesbiurd trycke wy woris Signetther neden paa thette wort opne Breff. Giffuitt paa Aalborig Raadhus Aar, Dag som for^{uit} staaer.

5.

1553 og 1561. To Forpligter udstedte af nylig beskikkede Kapellaner.

a.

Jeg Niels Christenssenn vann Koldingh bekender for alde med thette mitt obne Breff, att effterdi Gud allermectiste aff synn store Naade oc euige Forsyunn haffuer kallit mig til thet hellighe Prædickeemedede att vere enn Sielesørger oc Medthienere til Hammer Kierke, tha haffuer jeg loffuit oc tilsagt oc nu med thette myt obne Breff loffuer oc tilsiger hederlig oc høglerdt Mandt doctori Olao Chrysostomo superintendenti offuer Windelboo Stickt att skal vere hannem, thystligesth mynn Herritzprouist hørig oc lydig effter kong. Mat.^s Ordinantz oc med aller Mackt straffe Syndt oc Vndskab oc al Auffguderu effter Scriftens Lydelse, husvole oc trøste raadløse Samuittighidt oc med Gudz Naadis Hielp skicke mig wel bode vdi Lerdøm oc Leffnit oc waare flittig paa mit Emede orlig oc syldigh, Gud til Ere oc thenn helige Kiercke til Opbyggelsse oc ey

lade mig findis vdi nogen Løsactighedt effter thenne Dag, vdi Drukenskab eller Skørleffnit eller nogen obenbare Laster mit Emede til Foractelse. Ter som ieg findis nogen Thidt witterligh at giøre imod thet, ieg nu loffuer, oc bliffuer mig offuerbeuist, skal ieg segis aff med mit Emede effter Ordinanszens Lydelsse oc icke lenger regnis iblantt erlig Prestmendt oc Sielsorger. Till ydermiere Windisbyrdt træcker ieg mit Signethe neden for thette mit egen Handschrift. Datum Nychopiæ anno 1553 die 22. Augusti.

b.

Jegh Johannes Erasmi kendis och witterliggt giør for alle metth thetthe mytt obne Breff och egenn Handskriift, atth epterthy Gud alsommectigiiste aff synn Forswynn och Naadhe haffwer laditt mig ordineris och kallis till thette hellige Predickeembede atth werre enn Metthyennere wthj Gudzs Ordh och Cappellann hoess hederlig och wellertt Mand Her Pedher wthty Herittzsløff, tha loffwer ieg och tilsiger mynn kiere Superintendentt, hederlig och høylertt Mandt Mester Jørenn Mortensen, att skwle flittheligen studere och legge Windt opaa miig wthj boglige Konster och thenn hellige Skriiftt, som ieg will haffwe itt bedre Kald wthj Fremthiden, om Gud thet forsiett haffwer, och kalliis ad secundum examen, och ther som ieg iche findis merre duelig, enn ieg nw er, will ieg ey begerre nogenn Sogen for mynn egne. Disligist att skwle mett ald Gudfryctighed och flitege predicke Gudzs salig Ordh, aldelis att skicke mig epter koning. Maiestatis Ordinantzs och mynn Embidis Welckor, thet beste Gud giffuer mig Naade till, gerne spørgendis mig for, hwad ieg icke siellwff wiidtt eller twiller paa. Disligiste att forworre mig for Horrery oc Skørleffnytt, offwerfflødige Drucken-scaff och skiendige Edher mett alle andre groffwe Laster, ther Gudh och mitt Embit er wthj Maatth, wthty hwilcke ther som ieg bliiffwer beffwndhen, saa thet kandt mig

skiellige offuerbewises, och ey ieg raader Baadtt ther opaa, nar ieg er paamyntt, skall ieg were affve met mitt Embide, wige Stigthenn och ey merre regnis eblantt fromme Prestmendht. Till witthnisbyrdh kerligen tilbeder iegh hederlige och wtlerdhe Mendh Mesther Mortthyn Hegelwndh Sogneprest tyll sancti Bodelzs Kiercke y Olborig och Her Peder Jenssen Sogneprest tyl wor Frue Kiercke ibid. att besegle thenne mynn Handskriiffitt mett mig. Skriiffwitt wtthj Olborig Torsdagenn nest epter Mariæ Fødzels Dag, som er then 11 Dag Septembris anno dni 1561.

6.

1558, 19. Februar. Kongen tilsiger den nys beskikkede Superintendent M. Jørgen Mortensen fri Befordring over til hans Stift.

Wij Christiann thenn tredie (o. s. v.) giøre alle witterliggt, att oss Elsk. Mester Jørgenn Morthensenn superintendent er nu skickett her frann och innd wdj wortt lanndh Nør Juttlanndh till Wendsyssell. Thij bede wij och binde alle wore fogitter, embitzmenndh, abbeter, prior och alle andre, som hannd paa same reigse hennder fore att komme, attj fuordrer och fremme hanom till thett beste, skickenndis hanom guode fuordilse mett heste och ij wognne, thesligeste frij fergeer offuer fergestederne och wnderholling till mad och øll, saa hannd wdenn ald forsømelse fremkomenndis worder. Ladenndis thett inngendlunde. Giffuett paa wortt slott Kiøpnehaffnn thenn 19 Februarij ¹⁾ aar mdlviij. Wnder wort siigneth.

Christian.

¹⁾ Denne Datering indeholder en Besvarelse af det i Kirkehist. Saml. 3. R. III, 415 Anm. 4 opkastede Spørgsmaal, om hvor M. Jørgen Mortensen (Borringholm) er bleven bispeviet; thi da det skete d. 16. Febr. 1558, og nærværende Brev er udstedt tre Dage efter, maa Indvielsen være foregaaet i Kjøbenhavn.

7.

1559, 5. Juli. Forpligt af en Præst, som havde forset sig.

Jeg Hans Lydicssen, Sogneprest paa Jegind, kiendes och gjør uitherligt met thette mith egen Handschrift, ad effterdi ad erlige och høgler Mand Mester Jørgen Mortenssen hafuer nu effter myn stor fforsøsmels benaatt megh fatige Mand och hafuer tillsted megh till andet Kald ffør Gudz Skyld och myn fatige og ringe Tienist, som er till Sembier¹⁾ och Odby, saa beplicter ieg meg paa myn Æd och Relighet ad uige ud af denne Kald regnindes eth Aar her efter, der som iegh ligger icke Uind paa meg uthi myn Donatum, rudimenta Joannis Dispauterii et syntaxis, saa ieg kand uthi nogen Made det lideligen och tolligen forsuar, dog alliguell met saa Skiell, ad ieg scal ocsaa icke forglemme ad studier uthi den helige Scrift, saa møgit som Gud allermectiste uill giffue meg Naaden till. Disligiste beplicter ieg megh paa Æd och Salighet, ad ieg scal icki gifue heller lade gifue uid nogen anden nogen Simon Troid Kalspenning for denne benefnne Kald till Sembier och Odby Sogne. Ad saa y Sandhet ubrødeligen holles scal, træcker ieg mith Singnet neden paa thette mith obne Breff. Screffuit uthi Orlogord Uonsdag efter visitationis Marie anno dni 1559.

8.

1563, 17. Avgust. I Anledning af den nordiske Syvaarskrigs Udbrud udsendte Sjællands Biskop, Hans Albertsen, efter højere Ordre Opfordring til Biskoppen i Aalborg om at foranledige, at der i alle Kirker blev gjort Bønner for et heldigt Udfald af Krigen, for Kongen, Hæren og Flaaden.

Salutem et æternam benedictionem in filio dei.

Cum dilecte frater in quacumque necessitate unicum nobis sit asylum et turris fortissima nomen domini, cujus

¹⁾ c: Søndbjerg i Thy.

potentia et protectione ab omnibus ingruentibus calamitatibus, quæ in hac vita variæ sunt et multiplices, eripimur et defendimur, par est, ut in hisce presentibus periculis et gravibus bellorum motibus ad deum protectorem assidue confugiamus, qui fidelium suorum gemitus non aspernatur, sed juxta promissiones suas omnibus in veritate invocantibus adest. Unde serenissimus et clementissimus rex noster Fridericus II horum regnorum incolumitati et tranquillitati pie consulens assiduas in ecclesiis nostris supplicationes fieri præcepit, quo socordia nobis nostra excutiat atque ad præsentis necessitatis considerationem et veram invocationem omnes accendamus. Itaque pro temporis hujus ratione et subditorum regni conditionibus utile visum est, ut in omnibus civitatibus publice litanïæ et preces habeantur diebus dominicis, diebus Mercurii et Veneris, in qualibet septimana bis, diebus nimirum dominicis et diebus Mercurii, deinde etiam ut pro concionibus ea jactetur materia, qua populus ad pænitentiam et pias orationes serio permoveri possit, quo deus, omnis misericordiæ et consolationis pater, lætum hisce tumultibus exitum clementer concedere et ecclesiam suam in quibuslibet ærumnis conservare dignetur. Cum autem necessarium sit, ut hæc publicarum præcum ordinatio ministris verbi passim per totum hoc regnum innotescat, hic in primis quid facto opus sit pro tua prudentia facile perspicis, ne pium hoc et salutare regiæ majestatis mandatum vel negligatur vel otiose administretur. Existimo autem summe necessarium esse admonere pastores, ut post singulas conciones pro rege ipsiusque exercitu et classe fideliter orent et populum ad orandum sedulo exhortentur. Oro æternum patrem domini nostri Jesu Christi, ut in invocando infirmitates nostras spiritu suo sublevet et in hoc die tribulationis auxilium suum mittat. Regem et regni incolas divina clementia tueatur, ut salute regis exultemus et in nomine

domini trophæum erigamus. Bene et fæliciter vale, vir humanissime.

Hafniæ 17 Augusti 1563. Johannes Albertius.

Udskrift: Reverendo viro pietate sapientia et virtutibus ornatissimo D. Mgro Georgio Borringholmio ecclesiarum Windzaliensium superintendenti vigilantissimo amico et fratri dilectissimo.

9.

1563, 18. Sept. En Præst suspenderet for en Forbandelse]
fra Prædikestolen.

Jeg Iffuir Jesperssen wdj Hundsterup, Sogneprest till Hundsterup oc Østerild Sogner oc Herritzproust wdj Hillelsløff Herritt, kindes oc gjør wittherligdt for alle med detthe mitt opne Breff, att fornumstige Mandt Jens Anderssen i Østeruannett haffde steffnitt hederlige mandt, Hr. Peder Matzsen ibid., Capellaghen till Østeruannet oc Westeruannett Sogner, for Bøn oc Bandz Ønskelsse, som for^{ne} Hr. Peder Matzssen bad oc ønskede aff Predickstolen nu paa Søndag i Østeruannett Kierke bode offuer sig sielffuer oc offuer for^{ne} Jens Anderssen i saa Made, som her efftherfølger. Der wor en Øgge bleffuen hoggen for for^{ne} Jens Anderssen, oc nu paa Søndag, der Jens Anderssen loed liuse att den Skade, som hand haffde fangett paa samme Øgge, oc der Hr. Peder Mattzssen haffde liust for Jens Anderssen for samme Skade, da tilsporde Hr. Peder Matzssen Jens Anderssen, om hand skylthe hannem heller hans Folck for samme Skade, som Øggen haffde fangett, da suarede for^{ne} Jens Anderssen Hr. Peder ighen: Huercken skylder ieg eder heller orsager ieg eder heller eders Folck, jeg liuser oc leder effther min Skademandt. Da begynthe Hr. Peder att gjøre Bøn oc ønskede sig, sin Folck oc syn Øgge att were forbannet till euige Tiidt, om hand heller hans Folck war skyldige oc hioffue den Øgge, och sagde Hr. Peder yddermere till for^{ne} Jens Anderssen: Wer i

ocsa forbannett oc eders Øgge oc Fæmon, om ieg er wskyldige, ocsa sagde Hr. Peder till for^{ne} Jens Anderssen: Nu will wii skiude om, huem der skall tage obenbarliig Affløssning herfor. Nu effther Tiltale, Gensuar oc Hr. Peders eghen Bekindelsse sagde ieg saa derpaa for Retthe effther Beuissning, att Hr. Peder gjorde for^{ne} Jens Anderssen Vrett, i dett att hand bad oc ønskede saadant Forbandelsse att were offuer hannem oc hans Øgge, fordi att hand icke wille obenbarliige oc aldeliss wndskyldde hannem, oc derfor forbødde ieg Hr. Peder att giøre noghen Prestethieniste anthen i Kierken heller wden Kierken, førend hand kommer neder for Otte Brade oc Mester Jørghen oc nyøder den Naade, som de will giøre med hannem. Att saa er wdi Sandhet, stadfester ieg medt min Signett trøckindes paa dette mitt Breff. Giiffuitt oc schreffuit wdj Hundsterup Løffuerdaghen nest for Maurici Aar 1563.

10.

1584, 28. Juli. I Anledning af Prins Kristians Hylding tilskriver Sjællands Biskop Povl Madsen efter højere Ordre Biskoppen i Aalborg om, at der i Kirkerne skal holdes Takkebønner, fordi alt ved denne Lejlighed var løbet heldig af uden noget Ulykkestilfælde.

Dei gratiam et pacem.

Clarissime domine episcopo, domine et amice reuerenter colende. Redditæ sunt hodie literæ concionatoris regii, quibus significat, Regiam Majestatem serio mandare, ut per me admoneantur reliqui omnes episcopi, ut in sua quisque diocesi diligenter curet, concione finita, dominica 10 post trinitatis, in singulis ecelesiis fieri gratiarum actionem, tum quod omnes ordines, Dei beneficio, unanimi consensu juniore principi homagium præstiterint, tum quod hæc inauguratio sine aliqua cæde, quod in eiusmodi hominum frequentia rarum est, bene et feliciter sit peracta, serenissimo Rege cum illustrissima Regina, Regiis liberis et Regni senatoribus singulari divina protectione

clementer conservatis, præsertim peste adhuc plerisque in locis virus suum exerente. Deinde rogetur Deus, ut optimum ac summæ spei principem in posterum benigne conservet, ut hæc ipsius inauguratio fæliciter cedat, Deo in primis grata, ecclesiæ et scolis hisque Regnis ac illi ipsi utilis et salutaris futura. Amen. Hoc tam pium ac serium R. M. mandatum ut omni fide diligentia exequamur, decet. Bene et foeliciter valeas, domine et amice charissime in Christo Jesu, cui te tuaque omnia commendo.

Hafnia 28 Julii anno 84.

P. Matthiæ.

Udskrift: Reverendo ac clarissimo viro Dn. M. Georgio Martino, episcopo Burglanensi, fidelissimo amico veteri et fratri plurimum colendo.

In absentia episcopi dentur Ecclesiastæ.

Paategnet: Has litteras accepi Nicopoli Morsiana 7 die Augusti 1584 de gratiarum actione pro præstitis beneficiis dei in auguratione junioris principis ducis Christiani ejus nominis quarti.

11.

1585, 28. April. Vidnesbyrd for Morten Jensen, Præst i Harring og Stagstrup i Thy.

Wy ephther^{no} Christopher Banng, Sogneprest y Skyom och Herritzprouist y Hassinng Herritz, Christenn Kiels-senn, Sogneprest tiill Wiisbye och Helthborg Sogner, Lauritz Bartiilssenn, Sogneprest tiill Huidbiereg och Ørum Sogner, Kieldt Annderssenn, Sogneprest tiill Biidstedt oc Grorup Sogner, Simon Willatzssenn, Sogneprest tiill Sønnderhoe och Hørsted Sogner, Matz Pederssenn, Sogneprest tiill Snedstedt Sogenn, och Hanns Christenssenn, Sogneprest tiill Hassinng oc Willersleff Sogner, kienndis och giørre witterliigt for alle met thette wort obne Breff, at Aar effther Gudz Byrdt mdlxxxv thenn xxviij Aprilis war wy forsamlit y Stagstrup Kiercke y Thy effther wor kiere Superintendentis, hederliig och høylerd Mandz Mester Jør-

genn Morthenssens Befalningh, huilcken y alles woris Neruerelsse beretthe, huorledis at hannom war thiill Wiide uordendis aff Ræthe och Tidenndhe om thieris Sogneprest Her Morthenn Jennssenn, at hanndt thenn Søndag reminiscere schulde haffue wdbydt alleniste Brød och Wiin thiill nogle, som begierede att annamme Jesu Christi Legom och Blodh, och icke ther hoess haffde brugit thi Ordt, som Christus haffuer indstyffthet thet høyuerdige Alters Sacramenthe medh, som burde att brugis effther Gudz Ordt och kong. Matt.* Ordinantz, aff huilcket skulle were kommenn enn gandske stor Forargelsse bodhe hoess Leeg och Lerdt, Adelspersoner oc andre, bodhe fattige och riighe, sønnderliigenn her y Nøriutlandt, och wille siig strecke wiidere henn andenn stedz y Riiget, oc meth stor Wlyst komme kong. Matt. woris naadiige Herre thiill Ørne, oc therefore haffuer begierith aff mienige Manndt, attj wille for Gudz Ære oc thieris Sallighet och Wellfardt, annseenndis thieris Manndermaall¹⁾ och Godz och Peningis Fortabelsse, bestaa y Sanddhielt meth enn godt Samuittighet, huess thennom ther om witterliigt war, saa ingenn wille for Hadt och Affuindt lyffue hannom paa eller for Wild och Wennskaff wnndskyldhe hannom, om hanndt fandis ther skyldiigh och brødiigh wthj, at hannd io mothe dragis tiill enn sanndt Poenitentz och straffis som wedt burdhe, andre tiill enn Exempell, som Gudz Ære, sin fattige Almues Salliighet oc sin eghen Wellfardt icke acther. Thaa er fremgannenn thisse effther^{ae} Danne-menndth, boendis y Stagstrup Sognn, som ere (40 Navne), huilcke alle samptliigen oc huer for siig haffuer sorit wedt thieris høgiste Eedt och Salliighiedth, at hanndt haffuer thient thennom y sex och tyffue Aar som enn ærlig och christenn Siellsørger y Predickestolenn, for Altheret, y Kierkenn och wdenn medt Gudz Ordis For-kyndelsse oc Sacramentens Wddelelsse och Forhandling

¹⁾ æ: Ære, gode Navn og Rygte (Molbøch: Dansk Glossarium).

y alle Maadhe effther Gudz Ordt och kong. Matt.^s Ordinantz, saa the wedt hannom inthet y nogle Maadhe ath beskyilde meth Retthe, saa hanndt maa haffue sin frij Skodzmaall tiill thennom, naar och huor Behoff giøris, huilcket the alle Tiidt wiill were redeboen tiill att bestaa, thiill thieris Herritzting, Lanndzting och for kong. Matt: woris naadiige Herre, om Behoff giøris y nogle Maadhe, oc sagde, at hanndt icke then Dag satthe thiilbage enthen Sacramentens Ordt eller anndit sit Embedis Bestilling wiidere enndt som hanndt y forgangende Aar haffuer giorth. Thisligiste haffuer hannd fremkaldit Sognedegnenn Lauritz Lauritzssen, som samme Dag gjorde Thienniste met hannom y Kiercken och for Altherith, som thiillforn y mange Aar haffuer giort, huilckenn ther och bekiennnde wedt sin hogiste Eedt och Sallighiedt, at hanns Sogneprest, for^{ne} Her Morthenn, icke haffuer brugit siig anderledis paa dominica reminiscere medh Sacramentens Wielsse och Wddelelsse, enndt thet siig burdhe effther kong. Matt^s Ordinantzis Liudelsse, huilcket hannd och tiillforn schall haffue bestaaet for Herritzprouisten och mienige Herritzprester meth sin egenn Haanndt schreffuit. For thet tridie haffuer hanndt fremkallit the Personer, som samme Dag annammede Sacramentet, som er Poffuell Seffrennssen y Stagstrup, Rasmus Olluffssen y Sundbye och hans Høstrue Marenn Jebdsather, huilcke ther y liige Maadhe som the andre sore wedt thieris Sallighet och Himmerigis Parth, athj liudeliigenn hørdhe, at for^{ne} thieris Sogneprest Her Morthenn læste Sacramentens Ordt offuer Brødt och Win, førenndt hannd delthe thet wdt thiill thennom, huilcke for^{ne} Sacramentens Ordt woris kiere Superintendent leste thennom fore om beggj Parther, och the sagde, theris Sogneprest aldelis liudeliigenn at haffue brugit oc aldelis inthet glemt ther aff eller sathe thiilbage y nogle Maadhe. For thet allersiste haffuer hanndt adspurth welbiurdiige Christenn Prep och mannge andre Sognemendt, som war thiillstede aff thet anndit Sogn, om nogenn aff thennom

haffde hannom y nogle Maade at beskyldhe for Ordt eller Gierning eller nogenn sinn Embedis Bestillingh y Kiercken och wdhenn met Williighet och Redebonnhiedt, for then fattige saa well som then riige, om Midnatz Tiide saa well som Middagstide, thaa haffue the allesammen suaredt, at hanndt haffuer y alle Maadhe skicket siig emod thennom, som enn ærliig, christenn och gudfryctiige Sielsørger och Dannemanndt, och bad Gud omet, at hanndt motthe lenge leffue met thennom och well, huilcket the oc war begierendis y Stagstrup Sogn aff Gud y Himmelenn. Thiill Widnisbiurdth trækker wy woris Signether her neden fore. Actum Stagstrup Anno, die vt supra.

Meddelelser fra Aalborg Bispearkiv.

Ved Overlærer D. H. Wulff.

1.

Om Retten til at ordinere Præster paa Læsø.

Det er bekendt, i hvilken Grad den gejstlige Overhøjhed over Læsø i Middelalderen var Stridsemne mellem Biskopperne i Børglum og i Viborg¹⁾. De førstnævnte gik af med Sejren; men efter Reformationen faldt Læsø dog til Viborg Stift (under hvilket Øen blev, indtil den 1844 atter henlagdes under Aalborg Stift), vistnok fordi Kapitlet i Viborg var Jorddrot over dette „Land“. At Biskoppen i Aalborg dog endnu i Aaret 1601 ikke havde glemt sine katholske Forgængeres Prætensioner, ses af følgende Brev, skrevet af M. Jens Pedersen (Søn af den viborgske Biskop Peder Thøgersen), Præst ved Domkirken i Viborg og Prokurator eller Fuldmægtig for Biskop Jakob Jensen Holm i Aalborg i hans Egenskab som Kannik i Viborg. (Jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 721 ff. IV, 529 f.).

S. in Christo Jesu, post debitam gratiarum actionem pro omnibus beneficiis mihi inde a pueritia abs te præstitis, giver jeg eder venligen tilkjende, at vi nu ere komne til en Ende med det Kald paa Læsø; thi kgl. Matt. haver

¹⁾ Se Heise, Diplom. Viberg., Indledn. S. xxix ff.

naadigste bevilget Sognene der paa Landet at maa annekteres, og Kapitel siden haver bespurgt sig og kaldet en god Person, som vi haaber at skulle være duelig til det Kald og blive Kapitel tro, med hvilken den Dannemand Hr. Christen Poulsen ogsaa vil nøjes og er forligt om den Løn, han skal give hannem, saa, efterdi at Bispen her i Byen hidindtil har ordineret Præsten til Sognene der paa Landet, som eder selv noksom vitterligt er, og Bispen udi Aalborg post repurgatam evangelii doctrinam havde ingen Besværing haft med Landet, men den haver paa-hængt Bispen og Kapitel her i Byen, som I vel selv véd, hvad Besværing I selv dermed havde, da I var Procurator der paa Landet, da haver Kapitel præsenteret samme Person, Søren Jensen, som er født her i Byen, hos vores kjære Biskop, M. Niels Lauridtzen, og begjæret, at han med det første vilde hannem ordinere, eftersom Tiden det nu kræver; thi vores Procurator, M. Peder Rimboltsen¹⁾, haver ladet os forstaa, at der er stor Skrøbelighed der paa Landet, saa der er fire eller fem syge om Dagen, Præsten skal besøge, derhos og to eller tre Lig i adskillige Sogne, saa han iligen maa komme tilbage igjen til Landet; saa haver den Dannemand for^{ne} vores Biskop givet os saadant et Svar, at han eder om dets Lejlighed baade haver tilskrevet og mundtligen tillalet, men ingen anden Besked haver fanget, end at I mente, det skulde ligge under Vendelbo Stift, og han derfor besværede sig at falde udi eders Kald og ordinere hannem. Da, efterdi jeg er eders Procurator her i Kapitel, vilde jeg lade eder saadant forstaa; thi jeg tror ikke, at I vilde gjøre Kapitel nogen i det ringeste Forhindring paa nogen vores Friheder, ej heller forhindre, at vores Biskop jo maa ordinere for^{ne} Person, eftersom I vel selv véd, dette tilforn at være sket, og ikke nogen at være af eder og eders antecessoribus ordineret. Bedende eder derfor venligen, at I herom

¹⁾ Præst (Compastor) til Sortebrødre Kirke eller Søndersogn i Viborg.

ville lade mig forstaa eders Mening, og om I nu vilde, nogen Forandring herudi at skulle ske, saa jeg kan vide at svare paa eders Vegne dertil, naar derom bliver videre handlet.

Sammeledes kan jeg eder venligen ikke forholde, at Kapitel er kommen i Forfaring, hvorledes Jens Michelsen i Sejlflod skal have nogen Brev og Tilladelse af eder, sl. M. Niels¹⁾, og nu siden af Mester Thøger Huass²⁾, at han maa fri rydde udi Engen. Nu véd I vel selv, at Engen hører ad communitatem, og gives deraf Engending, og ingen ex canonicis kan ene give sin Bonde saadan Magt og Frihed uden menige Kapitels Samtykke; thi vilde Kapitel gjerne, et saadant maatte forekommes, at han under eders Navn her til videre ikke fordrister sig, og I vilde igjenkalde eders Brev, at Kapitel dermed ingen videre Skade skulde vederfares; thi Kapitels Foged der i Holmen haver skrevet Kapitel til og klaget, dette Aar at skal være sket stor Skade med Skaar³⁾ og udi Engen, og kan vel ske, Jens Michelsen havde saadant foraarsaget med sit Exempel. Jeg vilde derfor gjerne, I vilde skrive mig til herom, hvad jeg skal svare Kapitel paa eders Vegne. Nu vil jeg ikke længer bemøde eder hermed, men nu og altid have eder med Hustru, Børn og alle gode Venner Gud evindeligen befalet.

Af Viborg den 22. Augusti Aar 1601.

Joannes Petri.

Udskrift: Clarissimo viro Dn. Magistro Jacobo Holmio, Episcopo Burglanensis diæceseos, affini meo et præceptori colendo.

¹⁾ M. Niels Sørensen Juel, Kannik i Viborg (se Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 527 f.).

²⁾ Ogsaa Kannik samt Præst (Compastor) ved Sortebrødre eller Søndersogns Kirke i Viborg.

³⁾ Læsningen uvis (der synes nærmest at maatte læses: staar).

2

En tiltrædende Kapellans Forpligtelse.

Efterfølgende udførlige Forpligtelse kan sammenlignes med et Par lignende, men mere kortfattede, der i en noget ældre Tid vare afkrævede Kapellaner ansatte i Vendelbo Stift, og som ere meddelte foran S. 150—2.

Jeg Povl Nielsøn, en Medtjenere i Guds Ord hos den Dannemand Hr. Niels ¹⁾ i Rær, gjør vitterligt udi dette mit aabne Brev, at, efterdi Gud allermægtigste af sin guddommelige Naade og Forsyn har nu ladet mig kalde til det hellige Prædikeembede, da lover og tilsiger jeg min kjære Superintendent, hæderlig og højlærd Mand M. Jacob Jensen Holm, at jeg herefter flitteligen vil og skal studere udi den hellige Skrift og kristelige Religion, prædike Guds Ord rent og klart, uden al vildfarende Mening eller unyttige subtilige Disputatser ved kgl. Maj.s Brev her i Riget forbuden, saa og retsindeligen uddele og bruge Sacramenterne og clavibus ecclesiæ, ligante et absolvente, aldeles efter Guds Ord og Ordinansen, og hvis mig forekommer udi min Embed nogen vanskelige Sag eller Handel, da mig gjerne at bespørge hos min Superintendent, Provst og forstandige Præster, og holde de Ceremonier i Kirken og hos de syge, som Ordinansen befaler og andensteds her i Stiftet brugeligt er. Desligeste skal jeg føre en skikkelig, kristelig og ærlig Levned, som S. Povel befaler (1 Timot. 3 og Tit. 1), tagende mig synderlig Vare for Horeri, Skørlevned, idelig Drukkenskab, utilbørlig Kiv og Trætte, til Tinge eller andensteds, under den Straf, baade Ordinansen og kgl. Maj.s Brev medfører, om slige Laster udgangen, om de kan hos nogen Præstemand findes. Desligeste, at jeg ikke har denne Kald, jeg nu bekommendes vorder, fanget ved Simoni, Pendinge eller

¹⁾ Niels Pedersen Morsing, Præst i Rær, Hansted og Vigsø.

Pendings Værd, som enten udgiven er eller herefter udgives skal, og ej heller vil jeg herefter udgive ved mig selv eller nogen anden Pendinge eller Pendings Værd for nogen Præstekald nu eller herefter at bekomme, uden hvis Ordinansen indeholder til Skriverpendinge, hvilket jeg sværger ved Gud og min Saligheds Fortabelse, og vil have min Embede forbrudt, om det mig overbevises kan udi nogen Maade. Skal jeg bevise min kjære Superintendent al tilbørlig Ære og Lydgatighed saa og den Dannemand, jeg nu skal tjene, ej standendes hannem efter hans Kald mod hans og min kjære Superintendents Minde i nogen Maade. Item, som jeg nu ikke har tilstede testimonium rectoris publicum at vise fra den lovlige høje Skole udi Copenhagen; hvor jeg haver studeret, bepligter jeg mig med det allerførste at lade den hente og forⁿe min kjære Superintendent vise, under den Straf, at, hvis jeg ikke finder mig saa at have skikket, at jeg en god Vidnesbyrd derfor kan bekomme, saa mig vedhænger nogen utilladelige Sager, da vil jeg dermed min Kald, jeg nu bekommer, afstaa og forbrudt have. Og som jeg nu kaldes til det hellige Prædikeembede lidet øvet, udi en god Forhaabning om Forbedring, lover jeg mig den Flittighed i mine studiis theologicis et philosophicis herefter at ville dagligen bevise, at, naar jeg igjen af min kjære Superintendent bliver examineret og overhørt, han da med en god Samvittighed mig skulde kunne taale og lide udi denne hellige Kald, og ej at begjære nogen fri Kald for mig selver, denne eller nogen anden, førend jeg kommer til min kjære Superintendent ad secundum examen, og jeg da kan findes saa forbedret i Lærdom og Levned, at min kjære Superintendent med en god Samvittighed mig kan dertil samtykke. Til ydermere Vidnesbyrd bekjender jeg med egen Haand underskreven.

Skrevet udi Aalborg den 1ste December Anno 1593.

Pouill Nielsønn Foss.

3

Nogle Præsters Forpligtelse til at føre et bedre Levned.

a.

Jeg Niels Sael, Sognepræst i Vestervig, kjendes og gjør vitterligt for alle med dette mit aabne Brev og egen Haandskrift, at, som hæderlig og høj lærde Mand Mester Jørgen Mortensen, Superintendent udi Vendelbo Stift, havde nu Onsdagen næst efter purificationis Mariæ stævnet mig udi Rette for ærlige og velbyrdige Mand Otte Brade, kgl. Maj.s Lensmand, Mester Kjeld Juel, Superintendent i Viborg Stift, og alle Herredsprovster i Vendelbo Stift, og gav mig mange grove Sager, som jeg fandtes skyldig udi og ej kunde afværge, baade udi Embede og Levned, mod Guds Ord og kgl. Maj.s Ordinans, for hvilken min Brøst og Forseelse gik Dom, at jeg havde ikke ret handlet, men burde at straffes af Øvrigheden: Da, efterdi forn^e Mester Jørgen, min Superintendent, gjorde for Guds, Fruer og Jomfruers saa og Dannemænds og Præstemænds Bøns Skyld sin Naade, mig ikke at ville videre forfølge sin (!) Ret, men gav mig denne min Brøde og grove Forseelse til og være min gunstige Superintendent, da lover jeg nu (under mit Embedes Fortabelse og Vendelbo Stift at vige) herefter at skulle findes ham lydig i alle tilbørlige Sager efter Guds Ord og kgl. Maj.s Ordinans og Brev, og aldrig mere (med Guds Naades Hjælp) saa groveligen sætte mig op mod hannem eller noget at handle imod kgl. Maj.s Ordinans, som kan give Forargelse af sig til Ulydighed, Oprør og andet, hvad det nævnes kan; og dersom mig saadant nogen Tid herefter kunde skjelligt overbevises, vil jeg selv forpligte mig under al den Straf, min Lensmand og andre Dannemænd synes godt og kristeligt at være. Til Vidnesbyrd, at saa ubrødeligen holdes skal,

trykker jeg mit Signet neden dette mit aabne Brev og egen Haandskrift.

Datum Alborg Torsdag næst efter purificationis Mariæ Aar 1563.

b.

Kjendes jeg underskrevne Christen Mattzøn, Medtjenere i Ordet til Hammer og dets Annexer, at, saasom jeg er befunden i Drukkenskab og Uskikkelighed, og hans Højærværdighed mig det har overbevist tiere at være sket, saa at, dersom hans Højærværdighed med mig vilde strænge, jeg da billigen derover mit Kald burde have forbrudt, da, efterdi at velbemeldte hans Velærværdighed denne min Fejl endnu denne Gang har efterladt, da lover jeg for Guds Ansigt, for hvilket jeg tjener, og hermed tilforpligter mig, at, saafremt jeg nogen Tid skulde befindes enten i eller uden mit Embede udi nogen Drukken-skab eller videre Uskikkelighed, jeg da uden videre Proces skal lægge mit Kaldsbrev fra mig og ikke videre være værdig det hellige Embede at betjene. Og, at jeg dette mit Løfte helligen og ubrødeligen som for Guds Ansigt og ved hans Naade holde og efterkomme skal, har jeg denne min Revers med egen Haand skrevet og under-skrevet.

Aalborg den 26de April 1676.

Christen Mattzøn Eydrop.

c.

Jeg Lauridtz Hvid, Sognepræst til Hals Kirke, kjendes og hermed gjør vitterligt, at jeg som af menneskelig Skrøbelighed er falden i Drukkenskab og Overflødighed, saa jeg efter hans kgl. Majestæts Reces paa mit Kald billigen kunde søges. Og som min Velærværdighed, min kjære Hr. Biskop, mig saadan min Brøde skarpeligen har foreholdt, saa anlover jeg her for Guds h. Øjen og Aasyn,

at jeg herefter forsvarligere i min Omgængelse, Liv og Levned skal være, sky al Overflødighed og Drukkenskab, og saaledes inden og uden Kirken anstille, som det en retsindig Christi Tjener anstaar. Og skulde jeg (Gud forbyde det) nogen Tid overtræde dette mit hellige Løfte, da vil jeg ikke afbøde den Straf, Recessen hos denne Last lagt haver, det jeg og med egen Haand bekræfter.

Aalborg den 16de Oktober 1678.

Lauridtz Lauridtzen Hvid.

4.

Til Oplysning om Latinskolerne i Sæby, Nykjøbing og Hjøring.

a.

Forpligt af Kapellan og Rektor i Sæby Søren Justesen.

Jeg Seffrenn Justsønn, Medtiener y Gudz Ord och Skuolemester y Seebie, gjør witterlig wdi thiette mitt obne Breff, att eptherdi ieg nu denne forgangene Aar for attskillige myne Bestillinger med Husholdningh, Trette och andit er befundenn, sidenn myne kiere Superintendentens hederlige och høglerde Mand Mester Jacob Jensønn Holm siste Gangh Skuollen her visiterit haffuer, icke wdi myne Kald beuist denn tilbørlighe Flittighed, mig burde, saa Børnenn denne Aar gantske lidit findis att werre forbedrit, desligeste som ther haffuer verrit offuer mig attskiellige Klagemaall om Parlement och Baardedagh, huis alle hos Saaguolderenn och Byenn er nu affstillet, offuergiffuenn och forligt, wndertagenn huis Rettighed Lensmandenn welbyrdige Offue Lunge thiill Oddenn ther wdi paa kong. Matt. Vegne kand haffue, saa och Thiltalle offuer mig werrit haffuer att findis wdi Geldssager, item den Forløfft at holde, ieg myne kiere Superintendent giort haffuer att findes wdi Flittighed, inthett att forsømme miere wdi mitt Embede och Kald, efther ieg haffuer mig wdi Ecteskab begiffuit, ind tilforne, daa ieg

waar eenlige, med huis andre Sager och Klagemaal denne Tiid mod mig for myne Superintendent verrit haffuer, wdi Sogneprestens hederlige och wellerde Mand Her Oluff Jørgensøns och Borgemester och Raads her y Seebies Paahørelse och Neruerelse, wdi huilche for^{ne} Saager och Klagemaal ieg loffuer och forplicter mig att raade Buode paa, huis myne Forseelse eller Forsømmelse thiill denne Daag verrit haffuer, att ieg nest Gudz Hielp, effther ieg denne Gangh, som Ordinantzen medfører, er paamintt, skaall aff thenn yderste Aand och Naade, Gud allermectigste mig vill forlene, her effther laade mig befindis flittig och windskibelig med Børnen wdi Skuollenn att forlæse och øffue med Repetitz, Compositz, Sangh och alt andit, mig bør att giøre effther Ordinantzenn, saa myne kiere Superintendentens mig inthet skaall kand beskylle wdi denn myne Embede med Rette, att Skuollenn, saa viit mig mueligenn kand werre, wdi myne Tiid skaall forbedris och inthet foruerris. Skaall ieg och icke lade mig befindis her epther wdi ydelig Druchenskab, Parlement, Baardedagh och Wenighed, menn befindis thenn, som will søge thenn giemenn Fred, som Gud wdkreffuer, att ieg ingenn skaall werre thiill Forargelse, som ieg och forsier mig thiill, huis ieg wforretis y nogenn Maade, att bekomme och haffue Forsuar aff myne Øffrighed, verdslig och geistlig, nar ieg nogenn Saag for dennom indfører och beklager, saa och att fornøffue och betalle thiill goede Rede alle saa mange, ieg med Rette skyldige er, och werre myne kiere Superintendent, Prouist och Sognepresterne her udi Seebye wdi alle thilbørlige Saager hørige och lydige, som ieg bør att giøre paa myne Embedz Vegne. Att ieg dette wbrødeligenn holde skaall, beplicter ieg migh wdi denne myne Breff och egne Handskrift wnder thenn Straff, kong. Matts. Ordinantz och Breffue medfører, att straffis wdenn Naade, effther ieg denne Gang faderligenn er paamint, effthersom myne Brøde kand findis. Thiill Widnisbyrd thrøcher ieg mitt Signet her nedenn paa.

Datum Seebie thenn 22. Augusti Aar ephther Gudz
Byrd 1589.

Seffrenn Justsønn
(L. s.). med egne Handt.

b.

Hørerne i Nykjøbing paa Mors skulle ej nyde Kost hos Borgerskabet.

Christian thend fierde (osv.). Wor synderlig Gunst thillforn. Wider, att oss elsk^e Borgemestere, Raadmend, och menige Borgere wdj wor Kiøbsted Nykiøping j Morss haffuer wnderdanigstt thill oss suppliceritt beklagindis, att j emod gammell Seduanne schall haffue forordnitt ther wdj Byen, att thuende aff Hørerne ther wdj Skolen skulle haffue thieris Kost hoss Borgerne ther wdj Byen, enddog the well noch skulle were forsørgitt med thuende Thiender, som er ther thillagdt, saa och fire Degnesogner, huor aff the mener thennom rigeligen och well att kunde sig att wnderholde. Therefore wnderdanigstt begerindis thet aff motte affskaffis. Thi bede wij ether och wille, att ephtheri for^{ne} Hører ere bode med Thiender och Sogner saa forsørgitt, att the thennom ther aff well kunde wnderholde, attj tha thett affskaffer om samme theris Kost, att for^{ne} Borgere icke widere ther med nu schulle besuergis, end som aff gammell Thid seduanligtt haffuer weritt. Ther med skier wor willge. Befalindis ether Gud. Schreffuit paa wortt Slott Koldinghuss thend 24. Julij Aar 1590. Vnder wortt Signet.

Hogbe^{te} wor allernaadigste wduald Printzs och
Konnings thillforordnide Regerings Raad.

Niels Kaas
egen hand.

Peder Munck
egenn hand.

Jørgen Rosenkrantz
E. h.

Christoffer Valckendorff
e. h.

Udskrift: Oss elsk^e hederlig och hoglerd Mand,
Mester Jacob Jenssen, Superintendent wdj Wendelboe Stigtt.

c.

Forpligt af Kapellan og Rektor i Hjøring Peder Jensen Skive.

Jeg Peder Jenssøn giør witterligt i dette mit obne Breff och egen Haandskrift, att effterdi Gud allmectigste aff sin gudomeligh Naade och Godhed haffuer nu wed tilbørlige Middell mig kaldit en Medtiener att were i Hjøringh hoss hederliig och wellærd Mand Her Daniel, disligeste en Scholemester der sammesteds, da loffuer och tilsiger ieg hederliigh och høylærd Mand Mester Jacob Jenssøn Holm, min kiere Superintendent, att ieg wille och skall her efter med all Gudfryctighed och Fliid gierne lese och studere i den hellige Schriff och hues mig Behoff giøris till den hellige Embed, som mig nu betrois, och att ieg retsindeliigh wden all wildfarendis Meningh eller subtiligh och wnøttigh Disputation skall predike Gudz hellige Ord, Loffuen och Euangelium och bruge de formis loqvendi, som findis wdi den hellige bibelske Schryfft, och holde mig hoss den ausborgis Confession och corpus doctrinæ Philippi Melanthonis, och hedenføre min Prædicken till min Tilhøreres Nyt och Gaffn med Lerdøm, Trøst och Formaningh, saa ieg bode sielff schall nest Gudz Hielp foruare migh for falske Meninger och Wildfarelsser, och huis migh forkommer nogen tuilsom Sager eller Handell min Embed anrørendis, schall ieg inthet giøre aff Egensindighed, men gierne bespørge mig med min kiere Superintendent och Prouest och andre forstandige Præster. Schall ieg och rettsindeligenn wddele de hellige høyverdige Sacramente och om dennom retteligen bode mene och prædicke effter Gudz Ord, saa och holde de Ceremonier wdi Kiercken, som Ordinantzen biuder och andre Sted her wdi Stigten och Riget er brugeliigh. Disligist schall ieg icke misbruge de hellige

Kierckis Nøgger, mig betrois, men dennom saa bruge at hinde och løse, synderligen wdi Band, som er Kirckens yderste Legdom, som Gudz Ord och kong. Matt.s Ordinantze mig tilholder. Schall ieg och beuiise min naadige Herre Koningh all Troschab och Lydactighed, saa och min kiere Lensmand, Superintendent, Prouest och den Dannemand, hues Medtiener ieg nu kaldis att were, wdi tilbørlige Sager, som thet sig bør, och tage migh flitteligt ware for Horeri, Skiørleffnit, Druckenskab, Frodzeri, blodige Jed, Sueren och Banden, Wtroschab, Mandrab, falsche Widnesbyrd och andre groffue Laster, saa och hues Handell som er min Embede emod och ilde staaer, att ieg wdi min Leffnit schall were effther S. Pouels Befalingh, som den sig bør, wstraffeligh. Schall ieg och aldrigh wnder mitt Embed och Saligheds Fortabelsse begiere eller søge nogen Kald wed wloffligh Meddell, Simonie, Pendingh eller Pendinghs Werd, wed mig sielffuer eller nogen paa min Wegne, men foruenthe min loffliigh Kald wed de Middeler, Gud i sin hellige Ord haffuer befaledt och kong. Matt.s Ordinantz medfører; hues ieg suerger wed helgens Eed och Salighed och wed min Embedtz Fortabelsse, om thet hoss mig kand befindis. Disligest som ieg nu och kaldis att bliffue Scholmester, beplicter ieg migh och denne Kald christeligenn att forstaa med all Flittighed wnder den Straff, att hues thet icke skeer, och att Børnene bliffuer forsømt, jeg da beggi Kald will frastaa och forbrøtt haffue. Will ieg och icke giffte mig, emeden ieg er wdi for^{ne} Scholetienist, wden thet kand ske med min kiere Superintendentz Minde och Samtycke, wnder then Straff, som forskreffuit staaer. Till hues Widnesbyrd ieg haffuer med min egen Haand wderschreffuit. Datum Alburgh then 24 Majj anno 1592.

Peder Jenssøn Schiffue.

d.

Om en Hørers Løn i Hjøring.

Jhs.

Myn gantsche ydmyg Helsenn forsendt med Gud, Fromme d. Pater, nest en ydmyg Tacksigelsse for mange beuist Welgierninger, ethers Fromhed mig aff første Barndom beuiist haffuer och endnu daglig lader kiende med mig fattig Mand, for huilche Gud almectigste ether rigelig belønne, och ieg fattig Mand med en tacknemmeligh Hierte will altiit findis E. F. willige Tiener aff yderste Effne och Formue. Giffuer ieg ethers Fromhed gantsche ydmygeligen att wiide, at ieg talde den Danne-mandt Her Anders Bartelssen ¹⁾ till, efftersom I mig befalet, om Jelstrup Sogner att motte effterladis till en Hørers Wnderholding, tha haffuer hand icke allenist samtyckt och loffuit saadan god Forsett, men sagde sig och att wille hielpe der till aff sit egit, om Behoff giordis. Och er Degnerenthen aarlig aff de Sogner j ^[1/2] Lest ²⁾ Byg rundelig foruden Quegtiende och andet gott. Saa will ieg och effterlade aff mit S. Olaj Sogen, aff huilche[t] Renthen er och j Lest. Saa kand hand rundelig bekomme j Lest Byg huert Aar foruden andre smaa Renthe. Och haffuer Scholemester siden beholdendis till sin Wnderholding Rug iiijj Pundt, Byg xxij Pundt, Haffre 3 Pundt. Nu er min gantsche ydmyg Bøn till ethers Fromhed, attj for Gudz Skyld wille ansee min lange mødsom Tieniste och stede ethers Minde der till, att ieg maa sende Bud effter Chresten Lauritzøn, om huilcken wj om talde, att hand motte hielpe mig noget att optucte Wngdomen, paa thet alting kand ske med dis store Flijd, som I och aff den

¹⁾ Præst i Jelstrup og Lyngby.

²⁾ 1 Læst = 12 Pund. 1 Pund Rug og Byg = 2 Tdr., 1 Pund Havre = 4 Tdr.

Naade, Gud will forlæne, skal fornemme. Disligest attj och wille well giøre och haffue thet i en Betenckels, naar Leylighed sig saa begiffuer, attj lieder effter Breffue i Stictzkisten, den Gaard i Skidzbye i S. Olaj Sogen, som sigis att haffue weritt till Scholen i Her Kieldz Tiid, och skylder samme Gaard iij Pundt Byg, om der kunde findis nogen Beskeden paa. Item thet Jordschyld aff nogle Gaarde i Alburg wed Skackbroen. Kiere d. Pater, for-tencker mig icke, att ieg saa dristeliig biuder offuer ether. Jeg forwenther wist for Gudz Skyld it nadig Suar aff ethers Fromhed. Och will her med haffue ether med ethers kiere Hustru, Børn och gantsche Huss Gud almec-tigste befallit.

Aff Hiøring 23. Feb. anno 1600.

E. F.

ydmvg Tiener
Peder Jenssøn ¹⁾).

Udskrift: Hederliig wijs och høylerdt Mand Mester Jacob Jenssøn Holm, Superintendent offuer Vindelbo Stict. Min kiere Fader och Øffrighed, gantsche ydmygeligen tilschreffuitt.

5.

Om Katekisationer i Latinskolerne.

Paa Grund af mangelfuld Indsigt i og Forstaaelse af Katekismen hos de unge Studenter udgik under 4de Maj 1686 nedenstaaende Brev fra Universitetets Rektor og Professorer til Biskop Bornemann i Aalborg.

Maximum venerabilis dn. Episcopo, amice honoratissime.

Eftersom vi tit og ofte har befunden, at mange iblandt dem, som fra Skolerne forskikkes til Universitetet, ikke

¹⁾ Sognekapellan til St. Hans og St. Olai i Hjøring og Rektor ved Latinskolen (se forrige Brev).

ere grundede i deres Catechismi Lærdom, som de burde; thi endog de fleste vel kunne læse Catechismi egne Ord memoriter, saasom de ere i Catechismo forfattede, saa alligevel, naar man spørger om Grunden og Meningen derpaa, ret til Usum og Praxin at føre, saa er der saare faa, som dertil kan give fornøjelig Svar. Og som den kongl. Lov dog holder til, at Professores maa Ingen fra Skolerne i Universitetet annamme, som ikke have naaet deres Maal i deres Lærdom, som om Skolerne foreskrevet, og det Maal, som om Catechismi Lærdom foreskrevet er, er ikke alene at kunne læse den udenad, men især, at de samme Børnelærdom og dens Forklaring udi sin rette, enfoldige Mening véd noksom at forstaa, først efter Luthers lille Catechismum og siden efter den store, som af hannem skreven er; da, paa det saadanne kristelige Befalninger vel maatte tages i Agt, bede vi, Eders Velærværdighed vilde ubesværgt advare Rectores scholarum, som ere udi Eders Stift, at de saaledes vil katekisere med dem, de agter at fremskikke til Universitetet, at de kunne være dygtige udi de Fundamenter, som de en Gang skal lære andre igjen, helst efterdi nu herefter Degnene alene skal tages af Studiosis, og mange af dem sig ikke videre lader examinere paa Universitetet end første Gang, at vi da ikke skal have Aarsag til at remittere dem til Skolerne igjen, bedre udi Catechismi Fundamenter at tiltage, førend de paa Universitetet kan antages. Thi formode vi, at om denne Advarsel ikke kommer tidlig nok frem for dem, som nu til første St. Hansdag deponerer, den da med des større Frugtbarhed til et andet Aar bliver iagttagen, Gud til Ære og dem til Opbyggelighed for den gemene Velværd. Vil hermed have Eders Velærværdighed troligen til Gud befalet. Forblivende

hans velædle Velærværdigheds
beredvilligste Tjenere,
Rector og Professores.

6.

Et Brev fra Biskop Kingo til Biskop H. Bornemann i Aalborg.

Velædle og høyrærdige Hr. Biskop, Hiertens hulde og
høy-ærede Suoger.

Efttersom Jeg ey saa fornøvelig forleden suarede paa hans gode skrivelse, som Jeg burde, saa kommer dette til videre Kundskab at giøre om hans skrivelsis indhold. Anlangende Kirkeregenskaberne udi Kiøbstæderne, derom haver Jeg forhværvet hans Maytt.s naad. Villie og befalning, Anno 1682, huoraf rigtig copie medfølger, saa ingen af Stædernis Magistrat sig derfra kand undslæ, med mindre de have sær privilegium siden arveregieringen, huilket ingen haver hos os. Denne befalning kunde Jeg ey erindre mig om, der Jeg hafde den Ære at tale med hans Excell. Eders gode Stiftamptmand i Kandselliet, men min hukommelse gik mest paa Nakskou i Lolland, som er en Stabelstad og vel i første ikke vilde, men motte omsider indfinde sig til Regenskab at giøre for Stiftamptmanden og mig. Huad mine Skoler angaar, saa ere de, Gud være lovet, endnu fri for nogen skadelig forandring, saa at Substituterne bliver det, de vaar, og Skolerne nyder deris endnu som tilforn, efter den naadige decision, som hans Maytt. self gjorde i dend Sag imellem Baron Vitinghof og mig, anlangende Substituterne paa Hindsholm og Skolebetienterne i Kierteminde, som skede ved tuende Befalninger, huoraf ogsaa rigtige copier medskikkis. Dermed er alting udi rolighed hos mig, huilket Jeg troer, at Dñus Affinis og de andre mine høyærede Collegæ i Jylland ey skal mishage, at det og kand rekke til dem. Gud for sin barmhiertigheds skyld give fremdelis fred og lyksalig fremgang til Kirkers og Skolers rolighed og tiltagelse.

Den anlovede Kuffert skal Jeg giøre mig ald dend omhu for, som Jeg bør at giøre. Hospitalernis, Kirkernis

og især Præsternis tarv vaar ogsaa for, dend tiid Jeg vaar i Kiøbenhafn, og formoder, nest Guds Naadige hielp, at Deris anliggende i Naade vorder anseet. En glædelig Juul og lyksaligt tilstundende Nytaar, med mange flere, efter Guds behagelige Villie, ynskis Eder og Eders Dydele Kieriste og Elskelige børn, med kierligste helsen fra min Kieriste og Mig.

Odense Bispegaard d. 18. Dec. 84.

Eders høyærværdigheds
hulde Suoger og ærbødige Tienere
T. Kingo.

Udskrift: Velædle og høyærværdige Doct. Henrich Bornemann, Biskop udi Aalborrig Stift, min hulde Suoger og høyærede Collega, Ven og Broder i Christo,

Franco til Hadersleb.

dette til tieniste
til Aalborg.

De indlagte Kopier, hvis Rigtighed er bekræftet af Kingo, ere følgende:

1. Til Gehejmerraad og Stiftamtmand Baron Winterfeld
og Biskop Kingo.

Christian V. Vor synderlig Gunst tilforn. Vor allern. Vilje og Befalning er, at I herefter alle Kjøbstedkirker udi Fyns Stift, ingen undtagen, uden de Stæder, som siden Arveregeringen allern. ere blevene privilegerede, deres aarlige Regnskaber for deres Midler og Indkomster tilbørlig forhøre, paa det at al fornøden Efterretning kan have, hvorledes med samme Kirkers Midler saavelsom deres og tilhørigs Residensers Vedligeholdelse omgaas. Dermed sker vor Vilje. Befalende Eder Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn d. 21de Febr. 1682.

Christian.

2. Christian V. Vor Naade tilforn. Eftersom for os allerund. andraget er, hvorledes Substituterne paa

Hindsholm i vort Land Fyn sig skal have understaaet deres Embede at betjene, uanset de ved Provstens ergangne Dom allerede tilforn derfra vare suspenderede, da have vi dog efter herom for dem allerund. gjorte Ansøgning og Begjæring dem saadan deres Forseelse denne Gang allern. tilgivet og efterladt, saa de deres Kald fremdeles indtil paa videre allern. Anordning igjen maa nyde og betjene. Og har du dem tilforn for dig i dit Hus at fordre og dem for deres begangne Forseelse en Repri mande give, før de Bestillingerne igjen maa betjene, og derhos en Forpligt af dem tage, at de herefter større Lydighed i alle tilbørlige Maade bevise. Dermed sker vor Vilje. Befalende dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 1ste November 1684.

Christian.

3. Til Baron Friderich von Vittinghof.

Vor Gunst tilforn. Vide maa du, at vi anlangende den Sag om Skolebetjenterne i vor Kjøbstad Kjerterminde og Substituterne paa Hindsholm, som for os i vor Højesteret var indstævnet og forhørt, allern. have resolveret, at intet videre derudi skal decideres eller handles, men bemeldte Skolebetjenter og Substituter deres Embede herefter som tilforn indtil videre allern. Anordning at beholde. Derefter du dig allerund. kan vide at rette. Befalende dig Gud. Hafniæ d. 8de November 1684.

Christian.

Ingen af disse to Sager findes omtalt i Heibergs Levnetsbeskrivelse af Kingo eller i Pontoppidans Annaler.

Som Tillæg til foranstaaende Sager fra Aalborg Stift føjes følgende Biografi af Rektor, Lic. med. Christoffer Nislou i Thisted.

Om den nævnte Mand findes en kort, tildels urigtig Notits i Nyerups Literaturlexicon, S. 429, som gjentages af Ingerslev, Danmarks Læger II, 193—4. Hundrup har i sine Efterretninger om Lærerstanden i Thisted Skole (Progr. fra Aalborg Skole 1871, S. 56) nogle rigtige Oplysninger om Nislou's Virksomhed i Thisted, som Nyerup og Ingerslev ikke kjende noget til, medens Hundrup til Gjengjæld ikke har lagt Mærke til, hvad Nyerup har om Manden. Disse mangelfulde Efterretninger udfyldes nu ved efterfølgende Optegnelser, der kjendelig ere affattede for at oplæses ved Nislou's Jordefærd. De ere vel ikke meget righoldige, men vise dog nogle ret mærkelige Omvæxlinger i Livsstilling, ligesom de godtgjøre, hvor vanskeligt det endnu i Begyndelsen af forrige Aarhundrede var at skaffe sig en betryggende Existens som Læge, selv om man boede i Egne, hvor der ikke i manges Miles Afstand fandtes nogen saadan. Hvad der holdt Folk fra at søge de studerede Læger, er vistnok Emnet for et Skrift, som af Nyerup tillægges Christoffer Nislou, nemlig: *Idea curæ characteristicæ et superstitiosæ, detegens ejus vanitates et ludibria*. Hafn. 1716, 4to. Men dette Skrift synes forøvrigt nu at være tabt, saa vi kjende kun Titelen, der dog tydelig nok viser, at Skriftet har indeholdt en Skildring af de overtroiske Midler, hvortil ikke blot Almuen, men ogsaa mange andre forhen søgte deres Tilflugt i Sygdomstilfælde.

H. F. R.

Belangende den ædle og højlærde nu salige Mands, Mag. ¹⁾ Christopher Nislou, fordum vel meriterede Rector

¹⁾ Biografien indeholder ikke noget om, at Manden har taget Magistergraden, og denne Betegnelse er vel derfor kun en Art Om-skrivning af hans akademiske Grad som Licentiat i Medicinen, begrundet paa, at han var traadt over i Lærerstanden.

udi Thisted, hans hæderlige og fornemme Herkomst til Verden, berømmelige og christelige Liv i Verden og meget gudelige og salige Afsked fra Verden:

Da er den ædle og højlærde nu salige Mand kommen til denne Verdens almindelige Lys udi Fyen paa Nislougaard Aar 1665. Hans Fader var den velædle og høj-fornemme Mand Anders Friderichson, fordem Commis-saire i Landmaalingen og tilforn Officer med andre i det lykkelige Slag ved Nyborg, og derefter Kongl. Maj.s Amtsforvalter i Korsør. Moderen var den dydige og gud-elस्कende Dame Catharina Jonasdatter Crell. Hvilke christelige Forældre lode denne deres da unge Søn strax formedelst Igjenfødselsens Bad afto af Syndsens Urenhed og indpode i Jesu Christo, at han ej alene skulde voxe som en Plante af deres naturlige Liv, men og som en Guds Plante i Jesu Christi Liv.

Siden har de haft al christelig Omsorg for hannem, at ligesom han tilvoxte i Naturen, han da ogsaa kunde fremvoxe i Naaden ved Guds sande Kundskab, som de lode hannem flittelig oplære udi, og derpaa er han udi boglige Konster til al anden Dyd og Duelighed bleven vejvist af privatis Præceptoribus udi hans ærlige Forældres eget Hus indtil Aar 1679, da han efter deres Ønske og Omhu blev forflyttet til det kongl. Gymnasium udi Odense i hans Alders 14de Aar. Hvor han under de velædle og højlærde Professorers gudelig og grundige Information forblev med Flid og Frugt udi 2 Aar, indtil han Aar 1681 blev dimitteret til det kongl. Academi udi Kjøbenhavn, hvor han efter udstandne Examina med Berømmelse blev indskreven i de hæderlige Studenters Tal.

Siden rejste han til Norge og gav sig i Condition hos Oberst Storm udi Friderichshald i 3 Aar, og som hans Ros formeredes ved hans Rejse, blev han, da han rejste til Friderichsstad, begjæret af Oberst Fuusman til at informere hans Børn, hvilket ogsaa skete udi 4 Aar.

Derpaa rejste han til Christiania, hvor han forblev uden Condition i 2 Aar for desto bedre at excolere sine *Studia Medica et Geometrica*, som han havde appliceret sig til. Derfra rejste han til Engelland, hvor han under adskillige lærde Mænds Manuduction forblev i 3 Aar.

Og for at lade se, at han ikke forglemte sin Theologi og den Lægedom, som er for Sjælen, imedens hand studerede sin Medicin og den Lægedom for Legemet, saa rejste han Aar 1693 fra Engelland til Kjøbenhavn, hvor han strax derpaa sustinerede Examen Theologicum med *Characteres haud illaudabili*, og prædike strax derpaa for Dimis og fik samme benævnte og i de Tider rare *Character*. Derefter rejste han strax til Paris i Frankrig, hvor han frekventerede de vidtberømte Professorer udi Videnskabers *Academi* deres *Lectioner* med største Frugt udi medicinske og geometriske Studeringer. Men som han, der nu en Tid lang havde beset fremmede Lande, tænkte ogsaa paa at besøge Fædrenelandet, saa rejste han til Danmark igjen og forblev en føje Tid i Moesberg for at fornøje sig med sin kjære Broder, Hr. Laurs Andersen, Sognepræst sammesteds. Blev derpaa, som den der var vidt berejst og velberømt, begjært i Condition hos velb. Hr. Justitsraad Helverschou paa Irup, hvor han til sin Principals Glæde og sine Disciplers Gavn informerede som Hovmester i 3 Aar; og som en af hans Discipler imidlertid blev bortkaldet ved Døden, blev den sal. Mand kaldet af Oberst Pasberg til Bedstrup, hvor han conditionerede som Hovmester i 8 Aar. Dets imidlertid har den sal. Mand saa vel anlagt sin Tid paa Medicinen, at han Aar 1705 lod udgaa en Disputats for at blive *Licentiatus Medicinæ*.

Og som han, der nu en Tid lang havde haft Hus hos andre, tænkte ogsaa paa at have Hus hos sig selv, saa betænkte han sig paa at faa en from og flittig, en dydig og duelig Medhjælper, hvilken hans Betænkning med Bøn og Gnds Paakaldelse lykkedes ham og saa vel,

at han Aar 1715 d. 17. Septembr. kom i Ægteskab med den dydædle Dame, Dorothea Fog, sal. Hr. Rasmus Fog, Sognepræst udi Biering, hans elskel. Datter, og da Hr. Christen Bierings, Sognepræst i Laurberg, hans efterladte Enke. Og stod deres Bryllupshøjtid udi Laurberg Præstegaard i mange højfornemme Venners Nærværelse.

Efter deres Bryllup tog de Bo i Aarhus paa 2 Aars Tid, og siden paa deres egen Gaard, kaldet Hvidberggaard paa Morsø, indtil 1720, da det behagede Gud og Kongen at forflytte dem derfra til Thisted, hvor den sal. Mand blev kaldet til at være Rektor, hvilket bedre stemmede overens med hans Humeur end Landvæsenet, saa som han stedse havde anlagt sin Tid paa boglige Kunster, og derfor ikke gjerne vilde nedgrave det Pund, som var nedlagt hos ham, men heller ved Guds medarbejdende Naade arbejde til Ungdommens Forfremmelse og Opbyggelse, hvor til Gud ogsaa gav ham Lykke, saa at han i den Tid dimitterede mange Disciple til Akademiet med største Berømmelse af Professorerne i Kjøbenhavn.

Og som nu intet mere fattedes til Ægteskabs Lyksalighed end yndige Frugter af en ubesmittet Ægteseng, saa har Gud ej heller nægtet ham den Fornøjelse, men i dette kjærlige Ægteskab med sin dydige Hustru velsignet ham med 5 Døtre og 2 Sønner, af hvilke de 3 Døtre ere allerede ved Døden bortkaldede.

Men som det var bestemt af den alvise Gud, at han, der i saa lang Tid havde rejst omkring som en fremmed i Verden, skulde omsider faa sit Borgerskab i Himmelen, at han, der adskillige Gange havde flyttet omkring iblandt Menneskene, skulde engang flytte og fare hjem til Herren, saa blev der til ham, som i sin Guds frygt var behagelig for Gud og i sin Omgjængelse behagelige blandt Menneskene, sendt Dødsens Forbud med Sygdom af en Feber sidst afvigte 1. April.

Og da han nu fornam sin Fyrighed og Førlighed at aftage, sin Svaghed og Afmægtighed at tiltage, var han

mere betænkt paa Sjælens end paa Legemets Helbredelse ; dets Aarsag blev han da efter Begjær meddelt sin Frelser Legeme og Blod i Alterens Sacramente d. 8. April, som var om Fredagen, ved den velærværdige og vellærde Hr. Peder Cortzen, Sognepræst til Thisted og Tilsted Menighed. Og endskjønt han siden derefter brugte nogle Medicamenter af de, der her udi Byen kunde bekommes, og han, som en velerfaren Mand udi Medicin, selv vidste vare ham tjenlige, saa kunde dog hverken Medicamenters forsigtige Brug, hans Hustrus kjærlige Omlad eller hans Venners jævnlige Besøgelse hindre Døden. Men som han selv fornam Dødsens Smerter, og den højagtbare og kunst-erfarne Byens Chirurgus, Mons. Smit, detsforuden intet Haab havde om hans Helbred, ihvorvel han dertil anvendte al sin Flid og Forstand, saa slog det salige Menneske sine Tanker ganske til Gud i Himmelen, endskjønt han, for ej at bedrøve sin elskelige Hustru, Børn og Venner, anstillede sig som den, der endnu havde Haab at leve længere i Verden. Men da Dødsens Sved begyndte at indfinde sig hos ham om Søndagen d. 10. April, saa tilstod han sin Svaghed og Afmægtighed og befalede sig i Guds Naade og Barmhjærtighed.

Hensov derpaa udi Herren samme Dag om Aftenen Kl. 9, udi hans Alders 64de Aar. (1729).

Meddelt efter Originalen i Kallske Saml. 98 Fol.
